

گذری بر ۱۲ نفری که تاکنون دبیر جایزه ادبی جلال آل احمد بوده‌اند

دبیران جایزه جلال را چقدر می‌شناسیم؟

محمد رضا پایرامی، نویسنده و دبیر علمی

یازدهمین دوره

از این دوره، شاهد حضور دبیرانی هستیم که خودشان برگزیده جایزه جلال بودند. پس از اعلام برگزیده دوره هفتم (سال ۱۳۹۳) بسیاری از منتقدان معتقد بودند، حضور بعضی از داوران که گرایش‌های آنها نزدیک به جریان روشنفکری است، موجب شد تا جایزه جلال به جای بها دادن به نیروهای انقلابی، به مجموعه‌ای از انواع گرایش‌ها و سلاقی جایزه دهد. اعلام این تغییر رویه جایزه جلال از سوی صاحب‌نظران تنها به این دوره خلاصه نشد و حتی شاید بتوان گفت که در دوره‌های بعدی تشدید شد. دوره دهم نیز شهریار عباسی که خود به خاطر اثر رمان «دختر لوتی» برگزیده بخش رمان دوره هشتم بود، دبیر شد و در دوره یازدهم، محمد رضا پایرامی که خود برای کتاب «لم یزرع» برگزیده دوره نهم بود، به دبیری انتخاب شد.

محمد رضا شرفی خبوشان، دبیر علمی دوره دوازدهم

دوره دوازدهم هم دبیری علمی به محمد رضا شرفی خبوشان، نویسنده کتاب «بی‌کتابی» که در دوره دهم اثر برگزیده شده بود رسید. در دوره‌های دهم، یازدهم و دوازدهم بنا به قانونی نانوشته دبیران از برگزیدگان دوره‌های قبلی انتخاب می‌شد. البته این شرط که برگزیده هر بخش باید در هیأت داوران آن بخش باشد، سنتی است در جایزه ادبی جلال آل احمد.

دوره سیزدهم تا پانزدهم

دوره بعد (دوره سیزدهم که در سال ۱۳۹۹ برگزار شد) نیز ابراهیم حسن بیگی نویسنده پرکار حوزه ادبیات انقلاب که آثاری چون «صوفی و چراغ جادو» و «ناقوس هابه صادر می‌آیند» را در کارنامه داشت، دبیر شد اما انتخاب مریم بصیری برای دبیری عالی‌ترین و گران‌ترین جایزه ادبی جمهوری اسلامی، انتقادها را برانگیخت. دوره پانزدهم که سال گذشته برگزار شد، دبیری علمی به وجیهه سامانی رسید که پیش از آن دبیری جایزه «قلم زرین» و «جشنواره جوان سوره» و داوری جشنواره‌ها و جوایز مختلف ادبی همچون «جشنواره اشراق»، «جایزه ادبی یوسف»، «کتاب سال دفاع مقدس»، «جایزه قلم زرین»، «جایزه شهید اندرزگو»، «جشنواره تلویزیونی شبکه مستند»، «جشنواره سبک زندگی» و «جایزه ادبی خودنویس» را در پرونده اجرایی خود داشت. یکی از کتاب‌های وجیهه سامانی توانسته بود تقریظ مقام معظم رهبری را به دست بیاورد و همین مهم، باعث شد فعالیت‌های او در فضای ادبی کشور با رونق و نمود بیشتری ادامه پیدا کند. با این همه، او دبیری علمی جایزه جلال را که به خاطر کم شدن مبلغ جایزه و عدم تأثیرگذاری اش در زندگی و معیشت نویسندگان به اندازه دوره‌های پیشین طرفدار نداشت، به گلعلی بابایی سپرد. از ویژگی‌های این دوره جایزه جلال می‌توان به عدم اعلام اسامی نامزدهای هر بخش تا زمان تنظیم این مطلب اشاره کرد؛ کاری که در دوره‌های قبل، آمادگی و اشتیاق قابل توجهی را بین نویسندگان و اهالی ادبیات قبل از برگزاری اختتامیه ایجاد می‌کرد.

علی او جبی دبیر علمی دومین دوره

بعد از پایان مهلت مأموریت و استعفاى رضانی فرانی دبیری علمی دومین دوره جایزه ادبی «جلال آل احمد» به علی او جبی که در آن زمان معاون فرهنگی مؤسسه خانه کتاب و ادبیات بود رسید و سرپرست دبیرخانه جایزه کتاب سال و جایزه کتاب فصل را هم برعهده گرفت.

حمیدزاده، دبیر ۴ دوره متوالی

از دوره سوم که سال ۱۳۸۹ بود تا دوره ششم، مجید حمیدزاده که سابقه مدیریت اداره کتاب و وزارت ارشاد را هم در کارنامه خود داشت، دبیر جایزه جلال شد. چهار سال بعد یعنی در ۱۷ آذر سال ۹۲ علی جنتی، وزیر ارشاد وقت، طی حکمی نجفقلی حبیبی را به عنوان دبیر جایزه کتاب سال جمهوری اسلامی ایران معرفی کرد. تغییر دبیر علمی جایزه کتاب سال در حالی صورت گرفت که دوره سی و یکم این جایزه در میانه کار داوری‌های خودش بود.

حجت الاسلام محمد علی مهدوی راد

دبیر علمی دوره‌های هفتم و هشتم

علی شجاعی صائین، مدیرعامل وقت خانه کتاب (موسسه مجری جوایز دولتی حوزه کتاب که در سال‌های آخر دولت دوازدهم باهم در موسسه خانه کتاب و ادبیات ادغام شد) هرگونه مسئولیت مجید حمیدزاده را در دیگر جوایز این حوزه از جمله جایزه کتاب فصل، جایزه جلال آل احمد و جایزه پروین اعتصامی رد کرد و گفت که مسئولیت این جوایز نیز برعهده دبیر جدید جایزه کتاب سال جمهوری اسلامی ایران است. مجید حمیدزاده که ۱۲ آبان ۸۹ با حکم بهمن درو آخوی، معاون وقت امور فرهنگی وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی، به عنوان دبیر جایزه کتاب سال و سایر جوایز حوزه کتاب منصوب شده بود، از همه سمت‌های خود کنار گذاشته شد.

دوره هفتم و هشتم این جایزه با دبیری حجت الاسلام محمد علی مهدوی راد، قرآن پژوه به کار خود ادامه داد که اثری در فضای ادبیات نداشت. مهدوی راد آثاری چون «سیر نگارش‌های علوم قرآنی»، «مشعل جاوید»، «آفاق تفسیر» را در کارنامه خود داشت.

منیژه آرمین، دبیر علمی نهمین دوره جایزه جلال

در این دوره، بنیاد شعر و ادبیات داستانی ایرانیان، مسئول برگزاری جایزه جلال شد. بعد از حمیدزاده، بنیاد شعر و ادبیات داستانی ایرانیان مسئولیت برگزاری این جایزه ادبی را برعهده گرفت. از سال ۱۳۹۳ و در پی تصمیم کارگروه ویژه جشنواره‌های معاونت امور فرهنگی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، برگزاری جایزه ادبی جلال آل احمد، جشنواره بین‌المللی شعر فجر و جایزه ادبی پروین اعتصامی به بنیاد شعر و ادبیات داستانی ایرانیان واگذار شد. در دوره نهم نیز منیژه آرمین رمان نویس کشورمان دبیر علمی شد؛ آرمین آثاری چون «شب و قلندر»، «روزی که عمه خورشید مُرد» و... را در کارنامه خود داشت.

از سال ۱۳۸۷ که محمد علی رضانی فرانی از دانشگاه امام حسین (ع)، دبیر علمی جایزه ادبی جلال آل احمد شد تا امروز که گلعلی بابایی، نویسنده و مستندنگار پرکار ادبیات پایداری دبیری جایزه جلال را پذیرفت، این جایزه در ۱۶ دوره، ۱۲ دبیر به خود دیده است. فردا چهارشنبه ششم دی ماه ۱۴۰۲ ساعت ۱۸ با حضور محمد مهدی اسماعیلی، وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی و جمعی از نویسندگان، منتقدان و اهالی ادبیات کشور در تالار وحدت به نشانی تهران، خیابان حافظ، خیابان استاد شهریار، شانزدهمین دوره جایزه جلال برگزار می‌شود. این بهانه فرصت مناسبی است تا با دبیران دوره‌های پیشین این جایزه، بیشتر آشنا شویم.

گلعلی بابایی، دبیر علمی دوره ۱۶

شنبه ششم آبان ماه دبیر علمی شانزدهمین دوره جایزه ادبی جلال آل احمد که بنا به نظر کارشناسان حوزه کتاب و ادبیات از مهم‌ترین و بزرگ‌ترین رویدادهای ادبی کشور است، از سوی خانه کتاب و ادبیات ایران و البته با حکم وزیر ارشاد معرفی شد. دبیر این دوره، گلعلی بابایی است.

سوابقی چون شایستگی تقدیر در سی و چهارمین دوره «کتاب سال جمهوری اسلامی ایران»، نهمین دوره «جایزه ادبی جلال آل احمد» و برگزیده «کتاب سال دفاع مقدس» در کارنامه ادبی گلعلی بابایی ثبت شده است. داور دوره‌های هشتم، سیزدهم و پانزدهم «جایزه ادبی جلال آل احمد»، داور جایزه شهید «حبیب غنی‌پور»، دبیر اجرایی جایزه «کتاب سال دفاع مقدس» و دبیر علمی دوسالانه جایزه شهید «حسین همدانی» از جمله سوابق اجرایی دبیر علمی شانزدهمین جایزه ادبی جلال آل احمد است. او صاحب یک کتاب توقیفی به نام «بدون مرز» هم هست که درباره جان‌نشین فرماندهی سپاه پاسداران در سوریه نوشته است.

جایزه ادبی جلال در سال‌های پیش از این، ۱۱ دبیر علمی به خود دیده است و در این فرصت، نگاهی به ۱۶ سال برگزاری این جایزه می‌اندازیم.

محمد علی رضانی فرانی، دبیر علمی اولین دوره

اولین دوره جایزه جلال که در سال ۱۳۸۷ برگزار شد، محمد علی رضانی فرانی دبیر علمی معرفی شد. رضانی فرانی در کارنامه خود سوابقی چون عضویت هیأت علمی دانشگاه امام حسین (ع)، عضویت هیأت تحریریه نشریه تخصصی علوم انسانی دانشگاه امام حسین (ع) و سردبیری مجله امید انقلاب را داشت. البته وی از دانشگاه امام حسین (ع) به وزارت ارشاد مأمور شده بود.

محمد علی رضانی فرانی پنجم آبان سال ۱۳۸۷ بعد از چهار ماه بلاتکلیفی در اداره کل امور کتاب و کتابخوانی که با استعفاى مجید حمیدزاده رخ داد، حکم خود را به عنوان مدیر این اداره از محمد حسین صفارهرندی، وزیر وقت ارشاد گرفت. رضانی فرانی در کمتر از یک سال به عنوان دبیر علمی جایزه کتاب سال جمهوری اسلامی ایران، دبیر علمی جایزه کتاب فصل و دبیر جوایز ادبی متعددی مانند جلال آل احمد و پروین اعتصامی در وزارت ارشاد معرفی شد و پس از پایان مهلت مأموریت، وی به دانشگاه امام حسین (ع) برگشت.

اختتامیه

مستندنگاری:

«تو خداداد عزیزی هستی» نوشته جواد رستم‌زاده از نشر برید.

«روزهای پیام‌بری، روایتی از زندگی غلامحسین حدادزادگان، پیام‌رسان و راننده پیکر شهدا» نوشته روح... شریفی از نشر سوره مهر
«عملیات احیا: روایت صعود یک مجموعه دانش‌بنیان به قله دانش و فناوری الکتروموتور» نوشته محمد حکم‌آبادی از نشر راه‌یار
«من اعتراف می‌کنم؛ زندگی و زمانه وحید افراخته» نوشته محمد رحمانی از نشر ایران

اسامی نامزدان شانزدهمین دوره جایزه جلال

داستان بلند و رمان:

«بیروت» نوشته ابراهیم اکبری دیزگاه از نشر صاد
«سفر به آتش» نوشته مریم مطهری راد از نشر دفتر نشر معارف
«غم‌سوزی» نوشته اعظم عظیمی از نشر شهرستان ادب
«فصل توت‌های سفید» نوشته سیده عذرا موسوی از نشر شهرستان ادب

مجموعه داستان کوتاه:

«از قبل یکشنبه می‌شود» نوشته علی شاهمرادی از نشر خزه
«عاصف والدار» نوشته محمد قائم خانی از نشر صاد

نقد ادبی:

«آخ‌الزمان در رمان‌های آپوکالیپتیک» نوشته صغری صالحی از نشر پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات
«اتصال روایی و بیناروایت: طرحی برای روایت‌شناسی پسااستخارگرا» نوشته ساره زیرک از نشر مولی
«جلال آل احمد و معاصرانش» نوشته امید طیب‌زاده از نشر نیلوفر/ «زبان علم در پژوهش‌های ادبی» نوشته نعمت... ایران‌زاده، سمیه آقابابایی و محمد مهدی زمانی از نشر خاموش
«سیر تطور، اکنون و آینده رمان» نوشته حامد رشاد از نشر کانون اندیشه جوان